

(ئەزمون و یاد)

پشکو نه جمهدين

به شی دو انزه

له هه زار په زه وه بۆ (په روینی!)

په روینی، کانی و ئەستیرکیکه به نیوقه دی چیا به کی زیده زه به ند و چرگه نه وه که به چه ند سه د مه تریک مه رزی نیوان هه ردوو به شی کوردستان ده به زینی و له نیو خاکی هه ورامانی به شی ئیراندا ئوقره ی گرتوو ه! به شی سه ره وه ی چیا که، به دار به پروو، داره وه ن، قه زوان و به لالوک به چری داپوشراوه. له په روینی بۆ خواره وه، تا ده گاته (قه لاگا)، (شیخان) و پاینی شارۆچکه ی (نه وسود)، به باخی هه نار و ره ز رازا وه ته وه. کیله باخی کمان له په روینی کرده باره گای خۆمان و هه نده ک پیوستی ژیانمان بۆ دابین کرد. په روینی، له وه لومهرجه دا بۆ ئیمه جیگایه کی له بار بوو، چونکه:

— ده که وته نیو خاکی ئیران و مه ترسی هیرشی ده وله تی ئیراکی که م ده کرده وه.

— ئیران له سه ر گرگانی شۆرش رۆنیشتبوو و ئەگه ری په لاماری چریک و سه ربازی ئیرانی که متر بوو.

— له ویرا، به سه عاته رییه ک ده گه یشته نیو باخه کانی ته ویله.

— په یوه ندی له گه ل خه لکی گونده کانی کوردستانی ئیرانی له و ناوچه یه دا بۆ مه یسه ر ده کردین.

— شه وان، ژماره یه ک له خوینده واران و رۆشنبیرانی چه پ و کورد په ره ی نیوچه که ده هاته نه لامان و باس و خواستمان له مه ر داها تووی شۆرش ئیران و بزوتنه وه ی کورد، له گه ل ده کردن. — دۆستان و هاوڕیانی خۆمان له شارۆچکه ی ته ویله وه، شه ودزه یان ده کرد و هه و آل و نامه یان بۆ ده هیانین.

له په روینیدا، که میک گوپ و هیزمان تیکه وته وه و بواری خۆریکخستن و جموجولمان زیاتر بوو. له و ماوه یه دا، ژماره ی پیشمه رگه و په یوه ندیکردنی کهسانی نوئ به بنکه که وه له زیادبوندا بوون.

تیکۆشه رانیک هاته ریزه وه که پاشتر یان شه هید بوون یاخود به دریزی ته مه نی بزوتنه وه که مانه وه و رۆلی به رچاویان له کاری ریکخراوه یی و پیشمه رگانه دا گێرا. دیاره که سانیکیش ده هاتن و پاش چه ند رۆژان، له سۆنگه ی سه ختی بارۆدۆخه که دا، جییان ده هیشتین و ده گه رانه وه شاره کان.

له سه ره تای سیپته مبه ری ئە و ساله دا، نه خو ش که وتم و پاشان هه ردوو گویم توانای بیستنیان له ده ست دا. نه بیستن په کیکه له گرفته هه ره جدیدییه کان که تووشی که سیکی پارتیزان دیت. قسه و باسی نیوان ئیمه، واته ئە حمه دگریانه یی و شاهۆ و من، له نیو پیشمه رگه کانه دا ده بوو به چه بی. له ژیان پیشمه رگه دا، بریاری هاتوچۆ و جمانی مه فره زه کان، ته نیا لیپرسراوانی سیاسی و سه ربازی ده یده ن و پیشمه رگه چ مافیکی پرسینی نییه: که ی ده رۆین؟، بۆ کوئ ده رۆین؟، چه ند که س ده روا و بۆ چی و چۆن؟. من که بیساییم نه ی ده بیست، ئیدی ده بوو له سه ر پارچه کاغه زیک بۆم بنووسن، یان مه ودا یه کی باش دوور بکه وینه وه و به ده نگه به رز قسه م

له گه ل بکه ن! له ته ویله وه هه ندهک ده رمانیان بۆ ناردم، نازاره که م سره وت، وه لئ گویکانم هه کپ بوون!

له وه سه روه بنده دا، مه حمودی حاجی فه ره ج و مه فره زه که ی هاتنه لامان و له گه رانه وه یاندا بۆ ناوچه ی نه ورۆلی و پشت بالانبۆ، ده بوو ره گه لیان که وم. ئەحمەد و شاهۆ پییان وابوو، به و حاله وه بۆ من زه حمه ته و تووشی کیشه و گرفت دیم، به لام من جه ختم له سه ر رۆشتن کرد. من، ده بوو هه م مه فره زه کانی ئەو ده قه ره به سه ر بکه مه وه و هه میش هه ولێکی په یوه ندی له گه ل کۆمیتە ی شاری سلیمانی بده م.

به یانییه ک زوو، له په روینییه وه به رپێ که وتین. سه ره تا بۆ هه زار په ز و له ویوه، هاو ره وتی سه فه ری سیروان بۆ ده راوی گریانه و پاشان به ره و، (بۆیین!) . ئەو ریگایه، نه ریگای ئاساییه، بگره بز نه رپێ و شوینر ه وتی ئاژه لی کتویییه. ریگاکه به که مه ری چیا هه کی سه خته وه، هه ر ده لئی به ته شوئ تاشراوه! ترۆپکی چیاکان، ده یان ره بایه ی ده وله تیان له سه ر هه لتۆقیبوو. شه و، له نیوان ره بایه کانه وه رۆشتینه سه ر کانییه که ی (سه روه زه ن) ی نزیک گوندی سازان. له کاتی ئاوخوا رده نه وه دا، وه به ر ریژنه ی گولله دراین. من ده نگی چه که کانم نه ده بیستن، ته نیا گری گولله کانم ده دیتن. تیرئاو نه بووین و به چیاکه دا هه لزانین. له گه ل به یاندا، گه یشتینه گونده کانی (چنار)، (مۆردین)، (ته وه نه وه ل) و پاشان بۆ رۆخی سیروان دابه زین. په رینه وه له رووباری سیروان، کاریکی ترسناک بوو. ده بوو به (کونگه) به رینه وه.

دوو کونگه ی فووتیگراو، له پیشه وه به داریک پیکه وه به ستراون. تۆ، خۆت روت ده که یته وه. چه که که ت له مل ده که یته، جله کانت به شان و ملته وه ده به ستیت و ده چیه نیوان دوو کونگه که، کابرای مه له وان له دواوه تۆ و کونگه کان له باوه ش ده گریته و به مه له پالتان پیوه ده نیت و ده تان گه یه نیته رۆخی ئەو به ر. چه ند رۆژیکمان له گه ل مه فره زه کانی که رتی یه ک، له کونه ئەشکه وته کانی رۆخی سیروان به سه ر برد. له و رۆژانه دا، کاری ریکخوا وه یی پیشمه رگه کانمان ئەنجام دا و پاشان له گه ل یه کیک له مه فره زه کان، دووباره په رینه وه بۆ نیوچه ی نه ورۆلی و گونده کانی (که وته)، (هانه سووره)، (گونه)، (سه راو)، (پریس) و (تریفه) مان به سه ر کردنه وه. هه ر له وئ راپۆرتیکی هه مه لایه نم نووسی و به هۆی سه ید موحسینی سه ید قادره وه که هاو رپیی کۆمه له و برینپیچ بوو له گوندی گونه، بۆ کۆمیتە ی کۆمه له له شاری سلیمانی نارد. مه فره زه کان له سۆنگه ی ئیش و کار و بۆ خۆپاراستن و شوینه ونکی، بلاوه یان کرد. ئیمه که 5 پیشمه رگه بووین، شه و له گوندی تریفه ماینه وه. گوندی تریفه، ته نیا ده ده قیقه ریگا له شاری هه له بجه وه دووره. مالی باوکی فه ره ج تریفه یی و هه موو ئەو دۆستانه شی که شه و هاتنه لامان، تکایان لئ کردین که له وئ نه مینینه وه، چونکه دلنیا بوون که مه سه له ی راگو یزانی گوندکه له سات و کاتدایه و ئەگه ر سه به ینی جاش و سه رباز بین و خه لکه که راگو یزن، ئیدی ده رباز بوونی ئیمه مه حال ده بیت. من که بیاساییم نه بیس بوو، له قسه کانیان نه ده گه یشتیم و پاش چه ند رۆژیک هاو رپیکانم بۆیان گیرامه وه. شه و، کاترمیری دووانزه، فه ره ج تریفه یی که فه رمانده ی که رت بوو، تیی گه یاندم که وا نیازه شه و له وئ

بمینینه وه و بۆ رۆژه که شی هەر له نیو باخه چکۆله که ی بهردهم ئاوایدا خۆمان دهشارینه وه .
من گوتم: تۆ شاره زایت و ئەگەر پیت باشه وا دهکهین تا چاوه پێی وهلامی سلیمانیش بکهین.
باخه که، هەر سه دمه تر چوارگۆشه دهبوو. ئەگەر له دووره وه لیت رووانیبا، ته نیا په له یه کی
سهوز بوو به دامینی شاخیکی رووته نه وه و ریگایه کی ئۆتۆمبیلش، له دامینییه وه، شاری
هه له بجه ی به گونده کانی دیکه ی ناوچه ی نه ورۆلییه وه ده به سه وه .

هەر یه که و په توویه کمان له گه ل خۆمان برد و له ژیر دارگۆیزیکدا خۆمان لی به زه ویدا دا و
لیی خه وتین .

چهند بوو خه وتبووم، نازانم!، له پر که سیک دهستی گووشیم. فه ره ج بوو. به دهست تیی گه یاندم
که چواردهوری باخ و گوند گیراوه! . سهیری کاترمیرم کرد، پینج و نیوی به یانی بوو . به نیاز
بووین به ره وه گوند و پاشان رووه و بالانبۆ هه لکشین، که چی گرده کانی پشت ئاواپی، دوژمنی
لی دامه زرابوو. له ژیر په له توترکیکدا خۆمان په نا دا! .

— مانه وه مان لیره بی سووده! . جاش و سه ربازان بۆ هه نجیرخواردنیش بینه ئیره، ئیدی کار له
کار دهترائی و دهبی تا شه هیدبوون شه ر بکهین! . فه ره ج وای وت و به دهستیش هه ولی ده دا،
دۆخه که بۆ من روون بکاته وه! .

— تۆ بریار بده! . . . چت پی باشه، وا ده کهین! . .

ئهو به سه که خشی پيش که وت و ئیمه ش هەر چوارمان به دوی ئه ودا .

له و شوینه دا، سنووری باخه که کۆتایی دههات، گونجیک بۆ ئاوه پۆی باخه که به ژیر جاده که دا
هه ل که نرا بوو .

— جامه دانیه کانتان له نیوقه دتان بیچن، کلاوه کانتان له گیرفانتان نین! . من له پیشه وه
ده پۆم و به گونجه که دا ده رباز دهیم، که گه شتمه ئه و دیوی ریگا که و له چا و ون بووم، ئه و جا
یه کیکی دیکه تان . . . گوئ هه ل خه ن!، ئەگەر گرمه ی ئۆتۆمبیله کان نزیک بوون، ده بی چاوه پێ
بن! . ئەگەر به منیان زانی و ته قه یان لی کردم، ئیوه له شوینی خۆتان بمینینه وه . . . فه ره ج
قسه ی ده کرد و له پر تانکیک و دوو ئیقایی پر له سه رباز گه یشتنه ئاستی ئیمه . . . نه وه ستان و
به ره و گوندی پریس رۆشتن! . فه ره ج، له سه ر زگ خۆی له گونجه که هاویشت. ئه و جارئ له ژیر
جاده که دا بوو، تانکیکی دیکه په یدا بوو! . تانکه که، بۆ چه ند ده قیقه یه ک له سه ر جاده که وه ستا و
پاشان بزوا . . . ئه و چه ند ده قیقه یه هینده ی رۆژگاریک درێژ بوون! . که فه ره ج له نه دیویدا ون
بوو، مه لاره سول شوینی که وت. من، رۆسته م، عومه رچا و جوان، یه ک له دوا ی یه ک له گونجه وه
ئه و دیوی جاده که بووین. له که ناری ئه و به ری جاده که وه، جۆگایه ک نه زۆر قول، به ره و خوار
داده کشا. له کاتی کادا ئیمه له نیو جۆگا که دا راکشابووین له سه ر زک ده خشین، دوو ئیقایی پر له
سه رباز به لاماندا تیپه رین. سه ربازه کان، که بۆ راگۆیزانی جووتیارانی ئه و گوندانه ده چوون،
وه ک ئه وه ی بۆ شایی بچن، گۆرانییان ده گوت و هه له له یان ده کیشا! . ئه وان هیند مه ست بوون،
ئاوړیکیان بۆ ته نیشتی خۆیان نه دایه وه، تا پاش چه ند سه عاتی ک جهنگی ده سه وه یه خه، لاشه ی
له خوین شه لالی ئه م پینج پیشمه رگه یه به دیاری بۆ شار به رنه وه! . له گه ل هه لاهاتی هه تا ودا،
ئیمه دههاتین له جاده ی مه رگ دوور تر ده که وتینه وه و هەر چه ند مه تریک سه رکه وتن به

که ندریکی دهستی راستدا و پاشان سه دمه تریک دابه زین، ئیدی له چه می زیده شه خه لی نیوانی ههردوو گوندی پرسی سهر و خواردا ده بووین.

که گه یشتینه شوینی مه به ست، سه رتاپامان له قور و لیته هه لژه نرابوو. له وئ بلاوه مان لی کرد و هه ر به ک و له ژیر په له تووترکیکدا جیگای گرت. دوو که لی گونده کان، به ری ئاسمانیان گرت. ناله ی دینامیت، گوئی خودای که ده کرد! کاروانی گوندییه بیده سه لاته کان، به ره و ئوردووگا زوره ملیکان ریچکه ی به ست.

ئه و رۆژه به شیکی زۆری گونده کانی ناوچه ی نه ورۆلییان راپیچ کرد و وهخت بوو ئیمه شیان له گه لدا راگوین!

له گه ل زه رده ی خوراوادا، رووخساری ئیمه دههات خوینی تی دهزا و کانی وره له دلماندا ده ته قی!

ئیواره که ئیمه خۆمان به گوندی پرسیدا کرد، جارئ جاش و سه ربازان چه ند سه د مه تریک له ئاوی دوور نه که وتبوونه وه.

هه ر ئه و شه وه خۆمان گه یانده وه (سیروان) و له ئه شکه وته کاندای چانمان بۆ گرت. رۆژی دواتر، من له گه ل مه فره زه یه کدا به ره و هه ورامان گه پامه وه.

***

پایز به جاریک هات و بنه ی لی خست! که زی و پرچی دار و ده وه نان زه ده لگه پان. زه ردیکی ئالتونیی به یاقوت نه خشیئراو. سه رما و سۆله، دههات کوستانانی دنیای ئیمه داگیر بکات. بهرگی پیشمه رگه و سنیویان، کورد وته نی شه پریو بوو. له ژیر تیشکی هه لله رزیوی خۆری پاییزدا، گوئی که دههات ده پشکوت. گوئی که رۆژانه جۆبارئ خوینی گه لانی ئیرانی له بن رۆ ده کرا! ئه وه شۆرش گه لانی ئیران بوو دژ به سیسته می پاشایتی که تا دههات له هه لچووندا بوو و وهخت بوو سه رتاسه ری ئیران بگریته وه. له تاریکایی ئه و رۆژگاره ی دنیای ئیمه دا، ته نیا چراوگی که له دوور را ده گرا و جیگای هومیدی ئیمه و سه رجه می بزووتنه وه ی شۆرشگییری نیوچه که بوو، مه شخه لی بزووتنه وه ی جه ماوه ری گه لانی ئیران بوو.

ئه گه ر چی تا کۆتایی پاییزی ئه و ساله ش، له کوردستان جوله و دهنگیکی جه ماوه ری به رچاو نه بوو، دیسانیش خه لک دههاتن گه وه ی ترسیان ده پساند، له خۆسازدانا بوون و به نهینی له هه موو سنووره کانه وه، سه رگه رمی په یوه ندگرتن بوون له گه ل هیزه کانی کۆمه له و یه کیتی نیشتمانی کوردستان و ئیمه ش به شی ئیجگار زۆری هیوای خۆمان له سه ر ئه وان دانابوو، شه و رۆژان کارمان بۆده کردن و له هه موو ئاستیکدا هاوکاریمان ده کردن.

شه وان، له کێله باخه که دا، له دهوری رادیوکه کۆرمان ده به ست و گویمان بۆ ئیسته گه کانی له ندهن و مۆنتی کارلۆ راده دیرا. ئیران، گرکانیکی گرگرتوو بوو، تا دههات کلپه ی به نیله تر ده بوو. ئیمه که ژماره مان ۲۰ تا ۳۰ پیشمه رگه ده بوو، به که مه ری ئه و چیا به رزه وه، هه موو هۆش و هزرمان لای ئه و شۆرشه بوو. سه رکه وتنی شۆرش، هه روه ک پیشبینیان ده کرد و له سه ر پشکو چاوه نۆری بووین، نه ک هه ر بارودۆخی شۆرش کوردستانی ئیمه ی ده گۆری، بگره له مردن و تیاچوونیش، رزگاری ده کرد!

من، ئیستاش پیم وایه: ئەگەر ئەو بزوتنەوێ شۆرشیگێرییە ئێران شکستی خواردبا، بزوتنەوێ چەکداری لە کوردستانی ئێراقدا، وێرایی ئەو جەربەزەیی و خۆراگرییە هیژەکانی کۆمەڵە و یەکیتیش لەو سات و سەردەمەدا، لە ئاست دوژمنیکی درێندە وەک بەعسدا دەیانواند، دیسانیش بە تراژیدیایەکی خۆیناوی کۆتایی دەهات!

(دریژەیی هەیه)

پێناسەیی ناوەکان:

— مەلا رەسول، رەسولێ حەنمەیی سەلیم، خەلکی گوندی پریس، لە عەشرەتی نەورۆلی، دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی، ئەندامی چالاک و ھۆشیاری کۆمەڵە، کادریکی شارەزا و لیھاتووی نیو جەماوەر بوو.

لە سەرەتای ھەشتاکانی سەدەیی پێشوو، بە دەستی جاشەکان شەھید بوو!

— عومەر چاوجوان و رۆستەم: دوو برا و دوو گەنجی جوانخاس و دوو پێشمەرگەیی کردە و چاوەتەرس بوو. ئەوانیش لە عەشرەتی نەورۆلی بوون. ئەم دوو براوە بە دوای یەکدا و لە ماوەیەکی کورتدا، لە ساڵی ٩٨٤ – ٩٨٥ شەھید بوون.

٠٧-٠٥-٢٠٠٣